

Adroddiad Ymchwil Teuluoedd yn Gyntaf Conwy

Crynodeb Gweithredol

Rhaglen newydd gan Lywodraeth Cymru yw **Teuluoedd yn Gyntaf** a'i nod yw gwella iechyd a lles, addysg a chyflogaeth ar gyfer teuluoedd sy'n byw mewn tlodi. Gofynnir i bob awdurdod lleol roi cynnig ar ffyrdd newydd i alluogi pawb sy'n cefnogi teuluoedd i gydweithio'n well, a thrwy hynny, atal anghenion mwy cymhleth rhag datblygu o fewn teuluoedd. Rhan allweddol o'r rhaglen yw'r gefnogaeth i deuluoedd sy'n cynnwys plant ag anabledau.

1 Methodoleg ymchwil

Ceir pedwar maes i'r ymchwil a gyflawnwyd i ddatblygu rhaglen Teuluoedd yn Gyntaf Conwy, i'n galluogi i 'driongli' a chymharu'r canfyddiadau o'r gwahanol ddulliau ymchwil.

1. Casglu data meintiol: nodi teuluoedd diamddiffyn drwy gasglu data am deuluoedd diamddiffyn sy'n hysbys i'r gwasanaethau canlynol: Refeniw a Budd-daliadau; Y Gwasanaethau Cymdeithasol; Iechyd; Addysg; Y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid a HOST (y gwasanaeth digartrefedd).

Darparodd pob gwasanaeth restr o rieni, plant, pobl ifanc neu deuluoedd, gan gynnwys enwau, dyddiadau geni a chodau post, fel ein bod yn gallu croesgyfeirio pob rhestr yn erbyn y rhestrau eraill, canfod faint o deuluoedd sy'n defnyddio amryw o wasanaethau a mapio'r data er mwyn canfod crynadau o angen yn y sir. Cydsyniodd pob gwasanaeth i Brothocol Rhannu Gwybodaeth a eglurai sut y byddai'r data'n cael eu defnyddio a'u cadw.

2. Ymgynghori â gweithwyr proffesiynol: Cynhaliwyd dau ddiwrnod gweledigaeth gennym er mwyn bwydo gwybodaeth i'r rhaglen, y naill ym mis Chwefror a'r llall ym mis Hydref 2011. Gwnaethom hefyd ddefnyddio syniadau ar gyfer prosiectau'r flwyddyn drosiannol a'r Cynllun Gweithredu Teuluoedd yn Gyntaf cyntaf o'r gwaith gyda'r Grwpiau Prif Amcan, a'r strategaethau a ddatblygwyd gan y bartneriaeth. Yn enwedig y Strategaeth Chwarae; y Strategaeth Cynhwysiant Cymdeithasol, y Cynllun Cyd-gomisiynu Rhianta a Chynllun Plant a Phobl Ifanc Conwy 2011-14.

3. Casglu data ansoddol: Mae'r maes hwn yn canolbwyntio ar brofiadau byw teuluoedd diamddiffyn yng Nghonwy - eu canfyddiadau o'u profiadau a'u hanghenion (ac, mewn rhai achosion, y gweithwyr proffesiynol sy'n gweithio gyda nhw). Roedd hyn yn cynnwys gwranddo ar eu storïau, eu profiadau o'r gwasanaethau, a'u safbwyntiau ynghylch yr hyn a allai fod wedi atal neu fod o gymorth yn eu sefyllfa (cyfweld ansoddol). Bydd yr enghreifftiau a'r safbwyntiau a ddarperir yn yr astudiaeth hon yn dod â data meintiol am deuluoedd yng Nghonwy yn fyw, ac yn gymorth i lunio'r ddarpariaeth ar eu cyfer yn y dyfodol.

Cynhaliwyd yr astudiaeth gyda 33 o deuluoedd a 12 o weithwyr proffesiynol. Roedd y sampl yn cynnwys teuluoedd amrywiol o ran eu hymwneud â'r gwasanaethau, ac o ran eu hamgylchiadau teuluol, gan gynnwys plant ag anableddau. Rhoddwyd ystyriaeth ddigonol i ansawdd a moeseg, gan gynnwys trawsgrifio data a'u gwneud yn ddienw, codio a datblygu fframwaith dadansoddi.

4. Proffilio gwasanaethau: Mapio ac ymchwilio i'r gwasanaethau sydd ar gael i blant, pobl ifanc a theuluoedd. Yn seiliedig ar y data a gasglwyd, bydd y Bwrdd Prosiect Teuluoedd yn Gyntaf yn dewis meysydd i'w proffilio, er mwyn canfod achosion o ail-wneud gwaith a bylchau yn y gwasanaethau a ddarperir. Er enghraifft, er bod yr ymchwil yn dangos angen am wasanaethau cefnogi profedigaeth, mae'n bosibl mai'r hyn sydd ei angen mewn gwirionedd yw codi ymwybyddiaeth am wasanaethau presennol neu wella'r cydgysylltu. Os oes angen prosiect newydd, gellid datblygu'r prosiect hwnnw fel peilot gyda chyllid Teuluoedd yn Gyntaf.

2 Y Canfyddiadau

- Mae 6,000 o deuluoedd yng Nghonwy'n defnyddio un neu fwy o wasanaethau (yn seiliedig ar 13,300 o gofnodion unigol).
- Mae 4,700 o'r teuluoedd hyn yn defnyddio un gwasanaeth yn unig, 900 ohonynt yn defnyddio dau wasanaeth, 230 yn defnyddio tri gwasanaeth a 100 yn defnyddio pedwar neu fwy o wasanaethau.
- Mae 60% o'r teuluoedd yn derbyn budd-daliadau
- Mae 97% o'r teuluoedd sy'n defnyddio 5 neu fwy o wasanaethau yn derbyn budd-daliadau
- Ar ardaloedd ar hyd yr arfordir y ceir y crynodaau uchaf o angen (yn enwedig yn wardiau Tudno, Glyn a Bae Cinmel), gyda phocedi llai o amddifadedd wedi'u gwasgaru drwy'r ardaloedd gwledig.

Meysydd gwasanaeth a themâu

Tai

- Mae 220 o deuluoedd yn defnyddio gwasanaeth digartrefedd Conwy, sef 4% o'r holl deuluoedd.
- Roedd digartrefedd yn broblem i 15% o'r teuluoedd a ddefnyddiai bump neu fwy o wasanaethau.
- Roedd problemau tai'n thema gyffredin i'r teuluoedd a gafodd eu cyfweld, gan amrywio rhwng pryderon ynghylch gallu fforddio tai priodol, ansawdd y tai a oedd ar gael, ac effaith hyn ar y teulu. Cyfeiriodd nifer o deuluoedd at y gefnogaeth a'r wybodaeth sydd ar gael iddynt ynghylch tai, ac awgrymodd rhai sut y gellid gwella hyn.

Iechyd meddyliol ac emosiynol

- Mae iechyd meddyliol ac emosiynol i'w weld yn amlwg yn y cyfweiliadau, gan amrywio rhwng anghenion y rhieni eu hunain a iechyd meddwl eu plant. Dengys nifer o enghreifftiau'r ffactorau sy'n atal pobl rhag ceisio a chael cefnogaeth ar gyfer problemau iechyd meddyliol ac emosiynol, gan gynnwys diffyg ymgysylltu â'r gwasanaethau, y stigma'n gysylltiedig â gofyn am gymorth, ac

argaeledd gwasanaethau. Gwelir hefyd achosion problemau iechyd meddyliol ac emosiynol; er enghraifft, amgylchiadau teuluol, tor teulu, profedigaeth, cam-drin domestig, a gofalu am blant ag anableddau.

Addysg

- Roedd plant yn 70% o deuluoedd a ddefnyddiai 5 neu fwy o wasanaethau wedi bod yn destun gwaharddiadau cyfnod penodol neu barhaol, ac roedd gan 45% o'r teuluoedd hynny un neu fwy o blant mewn addysg amgen.
- O'r teuluoedd sy'n defnyddio 5 neu fwy o wasanaethau, mae gan 39% blentyn ag Anghenion Addysgol Arbennig a 30% blentyn sy'n derbyn Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy.
- Roedd rhai o'r teuluoedd yn gwbl fodlon â'r addysg yr oedd eu plant yn ei derbyn.
- Roedd y themâu a oedd yn codi ym mhrofiadau teuluoedd yn cynnwys presenoldeb mewn ysgolion ac ymgysylltu ag addysg (a'r achosion yn cynnwys profiadau negyddol, tor teulu, cymhelliant, dylanwad cyfoedion, diffyg hyder, lleoliadau ysgol ansefydlog, a diffyg cefnogaeth); dyheadau a goresgyn stigma; ac anghenion dysgu ychwanegol.

Y Gwasanaethau Cymdeithasol

- Ceir plant mewn angen (sy'n hysbys i'r Gwasanaethau Cymdeithasol) mewn mwy na 59% o deuluoedd sy'n defnyddio 3 neu fwy o wasanaethau, ac mewn 76% o deuluoedd sy'n defnyddio 5 neu fwy o wasanaethau. Dyma'r gwasanaethau mwyaf cyffredin a ddefnyddir gan deuluoedd ar ôl derbyn budd-daliadau.
- Mae'r teuluoedd a gafodd eu cyfweld wedi profi lefelau amrywiol o ymyrraeth neu gyswllt â'r **Gwasanaethau Cymdeithasol**, ac roedd y storïau a adroddwyd ganddynt yn glŷn â'u profiadau'n amrywio.
- Mae rhai o'r teuluoedd sy'n cymryd rhan yn yr astudiaeth drwy lwybrau eraill yn hytrach na'r Gwasanaethau Cymdeithasol, yn rhoi safbwynt diddorol yn glŷn â'u disgwyliadau a'u canfyddiad o'r gwasanaeth a'r hyn y maent yn ei ddisgwyl ganddo, tra bo rhai a gafodd brofiad mwy personol o'r gwasanaeth yn codi'r materion canlynol: dryswch yn glŷn â'r system diogelu plant, a phwysigrwydd cefnogaeth ac ymyrraeth barhaus.

Anghenion rhieni

- Mae sgiliau rhieni, cefnogaeth ar eu cyfer ac anghenion eraill yn thema gyffredin yn yr astudiaeth, gyda'r rhan fwyaf o'r teuluoedd a gafodd eu cyfweld yn cyfeirio at hyn mewn rhyw fodd neu'i gilydd.
- Er bod cefndiroedd, statws economaidd-gymdeithasol ac amgylchiadau'r teuluoedd yn amrywio'n helaeth, teimlai rhieni ar y cyfan y byddai cefnogaeth ar gyfer eu sgiliau rhieni (ffurfiol neu anffurfiol) yn fuddiol.

- Nododd teuluoedd rai materion sydd wedi atal neu annog rhieni i ddilyn rhaglenni rhianta ffurfiol (er enghraifft, stigma, diffyg ymgysylltu, cefnogaeth i fod yn bresennol, ac argaeledd a hygyrchedd). Adlewyrchir y rhestr hon yn yr ymgynghoriadau a gynhelir â gweithwyr proffesiynol.
- Dengys yr astudiaeth hefyd bwysigrwydd cefnogaeth mwy anffurfiol i rieni, gan gynnwys gwerth cefnogaeth gan y teulu estynedig, rhwydweithiau cefnogi, a chefnogaeth gan gymheiriaid.
- Yn aml, disgrifiai rhieni eu hanghenion eu hunain yn gydgyfnewidiol ag anghenion eu plant, gan awgrymu eu bod yn teimlo bod eu hanghenion fel rhieni (o fod wedi'u bodloni neu heb eu bodloni) yn effeithio ar y teulu yn ei gyfanrwydd.

Tor teulu a cham-drin domestig

- Roedd cam-drin domestig yn bodoli mewn ychydig mwy na hanner y teuluoedd a ddefnyddiai 5 neu fwy o wasanaethau, ac mewn cyfanswm o 700 o'r teuluoedd ar y gronfa ddata.
- Mae nifer o'r rhai a gymerodd ran yn yr astudiaeth wedi profi tor teulu a cham-drin domestig mewn perthnasoedd, gydag effeithiau negyddol ar y rhieni, y plant ac amgylchiadau'r teulu (fel cyflogaeth a sefyllfa ariannol, a iechyd a lles emosiynol plant, ac addysg)

Arian a chyllid

- Mae oddeutu 3,200 o deuluoedd yng Nghonwy'n derbyn budd-daliadau o ryw fath, sef 60% o'r teuluoedd sy'n derbyn un neu fwy o wasanaethau a 97% o'r teuluoedd sy'n defnyddio 5 neu fwy o wasanaethau.
- Siaradai mwyafrif helaeth y teuluoedd a gymerodd ran yn y cyfweiliadau am **arian a chyllid**, a'r thema gyffredinol oedd nad oedd ganddynt ddigon i ddarparu ar gyfer eu teulu am amryw o resymau ac mewn amryw o gyd-destunau.
- Roedd mwyafrif y teuluoedd yn derbyn rhyw fath o fudd-daliadau, er nad yw hyn o reidrwydd yn adlewyrchu nifer y rhieni a oedd mewn cyflogaeth (er enghraifft, gallai rhieni fod mewn gwaith gyda thâl, ond derbyn lwfans byw i bobl anabl er hynny).
- Rhydd yr astudiaeth fewnwelediad diddorol o effaith tlodi ar deuluoedd (er enghraifft, ar eu hiechyd a'u lles, ac ar eu tai). Rhannodd nifer o'r teuluoedd eu profiadau o'r systemau sydd wedi'u sefydlu i'w cefnogi'n ariannol, gan gynnwys pwysigrwydd cael gwybodaeth a chynghor, a disgrifio problemau'n gysylltiedig â "systemau".

Cyflogaeth

- Ym mis Tachwedd 2011, 4.0% oedd y gyfradd ddiweithdra (nifer yr hawlwyr) ym Mwrdeistref Sirol Conwy. Mae'r gyfradd wedi aros yn uwch na 3.5% am dair blynedd.
- Roedd hyn i'w weld ym mwyafrif helaeth y cyfweiliadau â theuluoedd. Yn enwedig, rhoddodd y teuluoedd fewnwelediad diddorol o'r ffactorau a ddylanwadai ar eu statws o ran cyflogaeth, p'un a oedd y statws hwnnw wedi'i ddewis neu'n anwirfoddol (er enghraifft, diffyg hyder, dibyniaeth ar

alcohol, canfod swydd, mynediad a byw mewn ardal leol, amgylchiadau'r cartref, diffyg hyblygrwydd, diffyg gofal plant priodol). Yn ychwanegol at hyn, mae rhieni plant ag anableddau'n nodi'r problemau a wynebir ganddynt o ran cyflogaeth.

Camddefnyddio cyffuriau ac alcohol

- Roedd camddefnyddio sylweddau'n broblem i 5% o'r teuluoedd ar y gronfa ddata ac i 33% o'r rhai a ddefnyddiai bump neu fwy o wasanaethau.
- Yn y cyfweiliadau, tueddai'r teuluoedd i ddisgrifio'r sbardunau neu'r amgylchiadau'n gysylltiedig â'r broblem. Er enghraifft, mae yfed yn ffordd o gau allan amgylchiadau anodd fel partner yn gadael a'r plant yn cael eu rhoi dan ofal; dibyniaeth ar gyffuriau yn dilyn profedigaeth; dylanwad cymheiriaid/cyfoedion; a diflastod / diffyg darpariaeth i bobl ifanc.

Gwybodaeth

- Roedd diffyg **gwybodaeth** wedi'i darparu/ar gael i deuluoedd yn thema a godai droeon drwy gydol yr astudiaeth, ynghyd â **diffyg cyfathrebu rhwng gwasanaethau ac asiantaethau**.
- Disgrifiodd rhieni'r modd y bu iddynt gael gwybodaeth gan ffrindiau, perthnasau a chymdogion, yn hytrach na chan weithwyr proffesiynol, neu'r modd y bu iddynt dderbyn gwybodaeth gan weithwyr proffesiynol yn fwy ar hap yn hytrach na'n fwriadol.
- Roeddent yn teimlo y dylai system well fodoli ar gyfer lledaenu gwybodaeth, ac yn mynegi rhwystredigaeth ynglŷn ag amseroldeb gwybodaeth, a'r angen i wasanaethau gydweithio a chyfathrebu â'i gilydd. Ar y cyfan, teimlai'r rhieni y dylai un ffynhonnell wybodaeth glir fod ar gael iddynt.
- Mynegwyd y pryder hwn hefyd yn y diwrnodiau gweledigaeth a gynhaliwyd gyda'r gweithwyr proffesiynol, e.e. y sylw canlynol o'r diwrnod a gynhaliwyd ym mis Chwefror, "Mae llawer o waith da yn digwydd sy'n cynnwys gwasanaethau arbenigol a setiau sgiliau, ond mae angen cydgysylltu hyn yn well er mwyn cynyddu'r wybodaeth amdano"

Plant ag anableddau

- Mae oddeutu 700 o deuluoedd sy'n cynnwys plentyn ag anghenion addysgol arbennig yn y gronfa ddata. Mae hyn yn 7% o'r holl deuluoedd ac yn 45% o'r teuluoedd sy'n defnyddio 5 neu fwy o wasanaethau.
- Roedd gan gyfran uchel o deuluoedd a gymerodd ran yn yr astudiaeth blant ag anableddau, gan gynnwys plant ag anableddau corfforol ac anableddau dysgu. Er gwaethaf natur eang yr amgylchiadau a ddisgrifiwyd gan y teuluoedd hyn, roedd rhai themâu cyffredin i'w gweld yn glir: profiadau o ddiagnosis ac o ddarpariaeth; seibiant; yr effaith ar arian, cyllid a chyflogaeth; yr effaith ar frodyr/chwirydd; ofnau rhieni; a'r stigma'n gysylltiedig ag anabledd (a oedd yn cael ei brofi'n fewnol ac yn allanol)

Cysyniadau: rhesymau teuluoedd am eu profiadau

Mae nifer o gysyniadau wedi codi o'r astudiaeth, nad ydynt o reidrwydd yn ffitio i un maes gwasanaeth. Cysyniadau trosfwaol yw'r rhain sy'n rhoi rhai mewnwelediadau defnyddiol ar gyfer cwestiynau fel "pam" a "sut".

- Mae argyfyngau neu drobwyntiau / sbardunau (ac ymyraethau/ataliadau) yn gysyniad diddorol sy'n codi o'r astudiaeth. Gwnaeth nifer o deuluoedd a gymerodd ran yn yr astudiaeth hon fyfyrion ynghylch neu gyfeirio at drobwynt neu sbardun yn eu hamgylchiadau a wnaeth naill ai newid pethau er gwell neu er gwaeth. Mae'r rhain yn rhoi mewnwelediad defnyddiol o rôl a phwysigrwydd ymyrraeth ac atal. Mae'r argyfyngau a throbyntiau'n cynnwys tor teulu, profedigaeth, cam-drin domestig, colli cyflogaeth, colli llety, newid mewn sefyllfa o ran ysgol, a diagnosis.
- Mae ffordd y teuluoedd o adrodd eu storïau a'r ieithwedd a ddefnyddiwyd ganddynt yn rhoi mewnwelediad defnyddiol o'u hagweddau ac o'u strategaethau neu fecanweithiau ymdopi. Drwy ddadansoddi disgwrs, cafwyd cipolwg o'r modd y bydd gwahanol deuluoedd yn ystyried eu sefyllfaoedd, sut maent yn ymdopi â'r sefyllfaoedd hynny, a'r lefelau amrywiol o wytnwch. Roedd y rhain yn cynnwys strategaethau ymdopi fel parodrwydd i ofyn am gymorth, derbyniad, parhau i fod yn gadarnhaol, cymryd un cam ar y tro, diolchgarwch, hunaniaeth, myfyrdod ac ôl-ddoethineb, hiwmor, parodrwydd i frwydro, a bod yn realistig ond yn obeithiol.
- Yn aml, cyfeiriai rhieni a gymerodd ran yn yr astudiaeth at eu profiadau eu hunain pan oeddynt yn blant, a'r modd yr oedd hynny wedi cyfrannu tuag at eu sefyllfa, neu ddylanwadu arni mewn rhyw fodd neu'i gilydd. Mae hyn yn rhoi mewnwelediad diddorol o bwysigrwydd torri cylchoedd a phatrymau di-fudd mewn teuluoedd o'r naill genhedlaeth i'r nesaf. Mae'r enghreifftiau a ddefnyddir yn yr astudiaeth hon yn gysylltiedig â cham-drin domestig, bod dan ofal, ac amgylchiadau teuluoedd ansefydlog / cymhleth.
- Byddai teuluoedd yn aml yn rhoi gwerthusiad ynghylch pwy oedd yn gyfrifol am sefyllfa (p'un a oeddynt yn ymwybodol o hynny ai peidio) wrth adrodd eu storïau. Byddent yn ceisio gwneud synnwyr o'r rheswm pam bod sefyllfa wedi digwydd, a phwy i roi'r bai arno/arni. Er bod rhai teuluoedd yn beio ffactorau allanol, gallai eraill weld eu cyfraniad a'u camgymeriadau eu hunain. Byddai rhai teuluoedd yn mynd ati ohonynt eu hunain i ddatrys problem, hyd yn oed os nad hwy a achosodd y broblem o reidrwydd, tra byddai eraill yn teimlo mai'r gwasanaethau a weithiai gyda hwy oedd yn llwyr gyfrifol am wneud hynny. Er enghraifft, dylanwad cyfoedion/cymheiriaid, pethau i'w gwneud, diffyg lleoliadau ysgol addas, llwythau achosion trwm, diffyg cefnogaeth barhaus, heb ofyn am gymorth, amgylchiadau teuluol, problemau gyda 'systemau' a diffyg ymyrraeth/atal cyn i sefyllfa droi'n argyfwng.
- Mae cysyniad cyffredin a godai o'r astudiaeth, "ymgysylltu a gwasanaethau" yn rhoi mewnwelediad pwysig i lwyddiant neu fethiant ymyraethau a darpariaethau. Byddai teuluoedd yn

aml yn disgrifio'u hagwedd eu hunain, neu agwedd eu plant tuag at wasanaethau, boed y rheiny'n gadarnhaol neu'n negyddol, a'r modd yr effeithiai hyn ar eu sefyllfa. Roedd sefydlu perthynas dda â gweithwyr proffesiynol yn aml yn cael ei ystyried yn ffactor allweddol.

- Cyfeiriodd y rhan fwyaf o'r teuluoedd a gymerodd ran yn yr astudiaeth at eu rhwydweithiau cefnogi (neu ddiffyg rhwydweithiau cefnogi). Mae'r cyfeiriadau'n cynnwys teulu a ffrindiau, yn ogystal â chefnogaeth gan wasanaethau, grwpiau cymunedol neu grwpiau anffurfiol. Ystyriwyd y rhain yng nghyd-destun eu gallu i ymdopi â'u sefyllfa. Disgrifiodd llawer yr unigedd yr oeddynt yn ei brofi a'r ymdeimlad o fod wedi'u hynysu.

3 Y Camau Nesaf

Mae'r data a gasglwyd wedi cael eu defnyddio'n sail ar gyfer ffocws cyffredinol Cynllun Gweithredu Teuluoedd yn Gyntaf Conwy a bydd gwybodaeth fanwl yn cael ei defnyddio'n sail ar gyfer datblygiad prosiectau a ariennir drwy Teuluoedd yn Gyntaf, gan gynnwys Tîm o Amgylch y Teulu. Defnyddir y themâu hefyd i ganolbwyntio ar ddatblygiad prosiectau a gwaith ymchwil a phroffilio gwasanaethau'r Bartneriaeth Plant a Phobl Ifanc yn y dyfodol. Rhennir y canfyddiadau â phartneriaid a gwasanaethau eraill, a byddant yn adnodd parhaus ar eu cyfer. Gellir adnewyddu'r data ynghylch teuluoedd diamddiffyn bob hyn a hyn, er mwyn darparu gwybodaeth gyfredol am angen lleol a gellir addasu'r fethodoleg ymchwil ansoddol yr ydym wedi'i datblygu er mwyn cynnal ymchwil bellach a manylach i themâu penodol.